

Likovno izražavanje u proslavama u vrtiću

Hadžić, Erna

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:197615>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Erna Hadžić
Likovno izražavanje u proslavama u vrtiću
ZAVRŠNI RAD

Rijeka, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI
Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Likovno izražavanje u proslavama u vrtiću
ZAVRŠNI RAD

Predmet: Likovna metodika u integriranom kurikulumu II

Mentor: doc. dr. sc. Anita Rončević

Student: Erna Hadžić

Matični broj: 0299015924

U Rijeci, rujan, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

E. Hadžić

SAŽETAK

Proslave u vrtiću su važan dio boravka u vrtiću u kojem djeca stvaraju trajne uspomene, oblikujući ih raznolikim likovnim aktivnostima poput crtanja, slikanja, oblikovanja i dekoriranja prostora. Ovim aktivnostima, djeca imaju priliku izraziti svoje ideje i osjećaje, potičući pritom razvoj svojih motoričkih i socijalnih vještina te kreativnosti.

Cilj ovog istraživanja bio je prikazati prednosti likovnog izražavanja u proslavama u vrtiću, koje su važan dio iskustva predškolske djece u ranom odgojno-obrazovnom okruženju. Likovnim izražavanjem u proslavama djeci je omogućeno istraživanje različitih tehnika i materijala, potičući razvoj vlastitog stila i osjećaja za lijepo. Naglasak se stavlja i na izražavanju emocija, posebno tijekom proslava kojima se označavaju posebni trenuci ili tradicije. Važno je da djeca razumiju svrhu i značaj svake proslave, što pridonosi njihovom cjelokupnom razvoju, ali i doživljaju. Likovnim aktivnostima, djeca također jačaju osjećaj pripadnosti grupi, razvijaju prijateljstva i stvaraju uspomene koje će ih pratiti tijekom života. Ovim procesom potiče se samopouzdanje u vlastite likovne sposobnosti te promiče pozitivan odnos prema umjetnosti i izražavanju unutarnjih osjećaja.

Ključne riječi: proslave, likovno izražavanje, predškolsko dijete, vrtić

SUMMARY

Visual Art Expression in Celebrations in Kindergarten

Celebrations in kindergarten are an important part of the kindergarten experience where children create lasting memories, shaping them through diverse artistic activities such as drawing, painting, shaping, and decorating spaces. Through these activities, children have the opportunity to express their ideas and feelings, encouraging the development of their motor and social skills and creativity.

The goal of this final work was to show the advantages of visual art expression in celebrations in kindergarten, which are an part of the experience of preschool children in an early educational environment. Through artistic expression in celebrations allows children to explore different techniques and materials, encouraging the development of their own style and sense of beauty. Emphasis is also placed on expressing emotions, especially during celebrations that mark special moments or traditions. It is important that children understand the purpose and significance of each celebration, which contributes to their overall development, as well as the experience.

Through art activities, children also strengthen their sense of belonging to a group, develop friendships and create memories that will accompany them throughout their lives. This process encourages self-confidence in one's artistic abilities and promotes a positive attitude towards art and the expression of inner feelings.

Keywords: celebrations, artistic expression, preschool child, kindergarten

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PROSLAVE U VRTIĆU.....	2
2.1. Ciljevi i svrha proslava u predškolskim ustanovama	2
2.2. Raznolikost proslava	4
2.3. Doprinos likovnog izražavanja u obogaćivanju proslava	6
3. TEHNIKE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA U VRTIĆU	9
3.1. Crtačke tehnike	9
3.2. Slikarske tehnike	13
3.3. Grafičke tehnike	16
3.4. Tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja	17
4. RAZVOJ LIKOVNIH SPOSOBNOSTI U RANOM DJETINJSTVU.....	21
5. RAZVOJ DJEČJEG LIKOVNOG IZRAZA	23
5.1. Faze razvoja likovnog izražavanje u djece	24
5.1.1. Faza izražavanja primarnim simbolima.....	24
5.1.2. Faza izražavanja složenim simbolima	26
5.1.3. Faza intelektualnog realizma	27
5.1.4. Faza vizualnog realizma	28
6. KARAKTERISTIKE DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA	30
7. ZAKLJUČAK	36
8. LITERATURA.....	37
9. PRILOZI.....	38

1. UVOD

Likovno izražavanje ima ključnu ulogu u proslavama u vrtiću, jer se njima potiče razvoj dječje kreativnosti i estetskog senzibiliteta. Djeca imaju priliku koristiti različite likovne tehnike poput crtanja, slikanja, oblikovanja i izrade dekoracija kako bi se izrazila na vrtićkim proslavama. Ovim aktivnostima, djeca razvijaju maštu, samopouzdanje te vještine komunikacije vizualnim elemenata.

Vrtićke proslave često su obogaćene tematskim elementima kojima se djeca potiču djecu na likovno stvaralaštvo povezano s određenim događajem. Zajedničkim stvaranjem ukrasa, pozivnica, kostima ili scenografije, djeca uče surađivati, dijeliti ideje te raditi kao tim. Likovno izražavanje na vrtićkim proslavama ne samo da obogaćuje estetski doživljaj događaja, već pruža i dublje značenje jer se djeci omogućuje osjećaj važnosti i uključenosti u kreiranje okruženja koje će im ostati u lijepom sjećanju.

Likovno stvaralaštvo, od davnina pa do danas, predstavlja ključni kanal za izražavanje ideja i emocija čovjeka te za komunikaciju s drugima putem umjetničkih poruka i simbola. Ovim radom se istražuje, te prikazuje likovno izražavanje djece za vrijeme proslava u vrtiću, ali i način njihovog utjecaja na sami razvoj. Likovnim tehnikama, djeca se kreativno izražavaju te komuniciraju u svojoj okolini, razvijajući maštu, motoričke vještine i sl.

Ovaj rad predstavlja želju za dubljim razumijevanjem proslava u vrtiću te načina na koji se likovne aktivnosti implementiraju u samoj praksi. Istraživanjem uloge i raznih tehnika likovnog izražavanja u proslavama u vrtićima, teži se dubljem razumijevanju kako same likovne aktivnosti oblikuju iskustvo djece u predškolskoj dobi. Ovim radom stječe se uvid u važnost likovnih aktivnosti u kontekstu proslava u vrtićima.

2. PROSLAVE U VRTIĆU

Proslave u dječjim vrtićima predstavljaju posebne događaje kojima se obogaćuje djetinjstvo djece i stvaraju nezaboravne trenutke. Proslave nisu samo prilika za zabavu, već imaju i edukativnu vrijednost te se njima potiče socijalni i emocionalni razvoj djece. Različitim aktivnostima i tematskim programima, djeca uče o različitim kulturama, tradicijama i vrijednostima, te razvijaju vještine suradnje, dijeljenja i međusobnog poštovanja.

2.1. Ciljevi i svrha proslava u predškolskim ustanovama

Ciljevima proslava u predškolskim ustanovama obuhvaća se poticanje socijalnog, emocionalnog i kreativnog razvoja djece te promicanje kulturnih i društvenih vrijednosti, dok je svrha proslava stvaranje poticajne i ugodne atmosfere kao i jačanje osjećaja zajedništva.

Proslave u vrtićima imaju značajan utjecaj na socijalni razvoj djeteta na način da se njima utječe na interakciju među vršnjacima čime se djetetu omogućuje stvaranje kvalitetnih odnosa s drugom djecom te potiče razvoj socijalnih vještina poput komunikacije, dijeljenja, suradnje i rješavanja sukoba. Osim navedenog utječe se i na razvoj empatije i razumijevanja. Proslavama djeca svjedoče različitim emocijama kod sebe i drugih te uče kako razumjeti i odgovoriti na osjećaje drugih, što razvija empatiju i socijalnu osjetljivost. Ukazuje se i prilika za izražavanjem djece sudjelovanjem u igrama, plesu ili izvedbama tijekom proslava omogućuje djeci da se izraze na društveno prihvatljiv način, što jača samopouzdanje i samopoštovanje, te se utječe na razvoj podrške i inkluzije među djecom. Proslavama se omogućuje da se svako dijete osjeća uključeno i podržano unutar vrtićke zajednice, što je ključno za razvoj osjećaja pripadnosti i samopouzdanja.

Kada je u pitanju emocionalni razvoj djeteta za vrijeme proslava u ustanovama ranog odgoja i obrazovanja njima se utječe na način poticanja izražavanja emocija kod djece. Pomoću proslava djeci se omogućuje izraziti emocije igrom, plesom, pjesmom ili likovnim izražavanjem, što pomaže u razvoju emocionalne inteligencije i samosvijesti. Osim toga, razvijaju se pozitivna iskustva sudjelovanjem u proslavama za vrijeme kojih dijete doživljava radost, uzbuđenje i zadovoljstvo, što gradi pozitivne emocionalne asocijacije s društvenim događajima i aktivnostima. Interakcijom s drugom djecom i odgajateljima tijekom proslava, dijete svjedoči različitim emocijama te uči kako prepoznati, razumjeti i prihvatiti vlastite i tuđe osjećaje. Proslavama se stvaraju prilike za međusobnu podršku i utjehu među djecom te učenje važnosti empatije i suosjećanja. Različitim proslavama djeca razvijaju svoje

samopouzdanje sudjelovanjem u izvedbama igrama ili aktivnostima što omogućuje djetetu da se osjeća važno i cijenjeno, doprinosi razvoju samopouzdanja i samopoštovanja.

Proslavama u ustanovama ranog odgoja i obrazovanja pozitivno se utječe na poticanje kreativnosti djeteta na određene načine kao što su likovne aktivnosti crtanja, slikanja, oblikovanja ili izrade ukrasa, što potiče djetetovu kreativnost i izražavanje. Osim tipičnih likovnih aktivnosti, sudjelovanje u scenskim igrama, predstavama ili plesnim nastupima na proslavama potiču se dječja mašta i kreativnost u stvaranju priča, likova i scenarija. Kostimiranjem za određene tematske proslave i kreiranjem dekoracija djeca razvijaju kreativnost i igru uloga, maštu i izražavanje vlastite osobnosti. Djeca rado sudjeluju u izradi dekoracija za proslave, što potiče kreativno razmišljanje i upotrebu različitih materijala i tehnika.

Promicanjem kulturne i društvene svijesti kod djece, proslavama u ustanovama ranog odgoja i obrazovanja utječe se na način da djeca upoznaju različite kulture što se postiže tematskim proslavama koje često uključuju elemente različitih kultura, tradicija i običaja, omogućujući djeci učenje o raznolikosti oko sebe, dok slavljem praznika i određenih tradicija obilježavaju različite praznike i tradicije, čime bolje razumiju njihovo značenje i povijest te cijene različite običaje. Tijekom proslava djeca međusobno dijele iskustva s drugom djecom, što doprinosi međukulturalnoj toleranciji i razumijevanju. Osim navedenog, proslave mogu biti prilika za razgovor o važnim društvenim temama poput prijateljstva, suradnje, poštovanja različitosti i važnosti zajednice.

2.2. Raznolikost proslava

Obilježavanje blagdana prati životni put svake osobe. Slavljem se ostvaruje kontinuitet jer jača veze i redovito se ponavlja. Slavi se iz različitih razloga kao što su: zahvalnosti, prihvaćanja, izbora, promjene i sl.

Proslave su bitne jer se njima uključuju slijedeći ključni elementi koji su karakteristični za svaku proslavu:

- *„vrijeme i cikličko protjecanje vremena, prekida se kontinuitet vremena te se obilježavaju važni dani u kalendaru tijekom godine*
- *mjesto na kojemu se održava proslava, pripreme, ukrasi specifični za tu proslavu, važni predmeti*
- *obredi, pravila, rituali koji se vežu za proslavu*
- *priče, plesovi, pjesme i druge aktivnosti koje se povezuju s proslavom*
- *značenje koje se pridaje proslavi*
- *hrana koja se jede na proslavi*
- *odjeća i druge posebnosti vezane za proslavu.“ (Močinić i sur., 2010:3)*

Proslave su značajne jer obuhvaćaju tri specifične dimenzije; predstavljaju prekid svakodnevnih aktivnosti, omogućuju zajedničku gozbu u društvu najbližih osoba i njeguju obilje. Slavlje je zapravo prekidanje rutine, izlazak iz svakodnevnice koji uključuje zajednicu i omogućuje blagostanje. Događa se ciklički, kroz određeno vrijeme, te pomaže u prisjećanju na trenutke utemeljenja (Močinić i sur., 2010)

U vrtićima se obično organiziraju različite vrste proslava i događaja kako bi se podržao razvoj djece, poticala zajednička igra i kreativnost te stvorila pozitivna atmosfera. Postoji mnogo različitih vrsta proslava koje se mogu organizirati u predškolskim ustanovama.

Rođendanskim proslavama smatraju se proslave na kojima najčešće odgajatelji organiziraju proslave rođendana za djecu koja imaju rođendane tijekom godine. Rođendanske proslave su posebni trenuci u vrtićima koji donose radost i uzbuđenje kako djeci tako i odraslima. Ovi se događaji obično sastoje od različitih aktivnosti i elemenata koji čine rođendanske proslave nezaboravnim iskustvom. Jedan od ključnih dijelova svake rođendanske proslave u vrtiću su pjesma i ples. Djeca s nestrpljenjem iščekuju trenutak kad će zajedno uživati u proslavi, osim

djece i odgajatelji su ti koji često pružaju podršku slavljeniku dok pjevaju rođendanske pjesme i plešu u čast slavljenika. Igre i aktivnosti su također važan dio rođendanske proslave. Djeca se mogu okušati u tradicionalnim dječjim igrama poput utrka ili štafetnim igrama, što pridonosi veseloj atmosferi i potiče međusobnu interakciju. Osim navedenog, darovi su sastavni dio rođendanske proslave. Djeca izrađuju svoje crteže ili određene kreacije koje se na kraju dana daruju slavljeniku. Osim darova, važno je spomenuti i ukrase koji krase prostoriju za vrijeme proslave. Rođendanske proslave u vrtićima su prilika za slavljenje, zajedništvo i radost. Igranjem, darovima i zajedničkim druženjem djeca stvaraju nezaboravne uspomene koje će pamtiti dugo vremena, a roditelji i osoblje vrtića imaju priliku biti dio tih posebnih trenutaka radosti i veselja.

Osim rođendanskih proslava, u vrtiću se organiziraju i blagdanske proslave. Imenicom „blagdan“ označava se dan posvećen vjerskomu događaju. Stoga se u vrtićima obično organiziraju proslave za različite blagdane kao što su Božić, Uskrs. Slavljenjem blagdana u vrtiću djeci se donosi radost, razvija kreativnost i obogaćuju dječja iskustva. Ovim događajima obično se obuhvaćaju raznolike aktivnosti i tradicije koje odražavaju različite blagdane i kulture. Jedan od osnovnih aspekata blagdanskih proslava je stvaranje ugodne atmosfere dekoracijama. Djeca i odgajatelji zajedno sudjeluju u ukrašavanju vrtićkih prostorija, koristeći simbole koji odgovaraju određenom blagdanu. Blagdanskim proslavama često se obuhvaćaju i različite aktivnosti kojima se promiču kreativnost i zabava. To mogu biti izrade ukrasa, plesne ili glazbene izvedbe, sve u skladu s tematikom blagdana koji se slavi u određenom dijelu godine. Uz sve od navedenog, važan dio blagdanskih proslava je i učenje o različitim blagdanima i njihovim tradicijama. Djeca se potiču na istraživanje običaja, priča i simbola povezanih s blagdanom te tako razvijaju razumijevanje i poštovanje prema različitim kulturama i vjerovanjima. Blagdanskim proslavama, odgajatelji omogućuju djeci da iskuse bogatstvo različitih tradicija, uče o poštovanju različitosti i stvaraju nezaboravne uspomene s prijateljima i odgajateljima. Ovim događajima jača se zajedništvo u vrtićkoj zajednici i potiče dječja radost i znatiželja prema svijetu kojim su okruženi.

Uz blagdanske proslave, mogu povezati i praznične proslave. Razlika je u činjenici da se imenicom „praznik“ označava dan kojim se obilježava događaj važan za zajednicu ili međunarodni dan posvećen nečemu. Praznici su na primjer Dan žena, Dan planeta Zemlje, Dan očeva, Dan Ružičastih majica i sl. Kao i za vrijeme blagdanskih proslava, prazničnim proslavama obično se obuhvaćaju raznovrsni programi i aktivnosti kako bi djeca upoznala

različite praznike, tradicije i običaje. Važan dio prazničnih proslava je i učenje o različitim praznicima i njihovim značajkama. Djeca upoznaju tradicije, običaje, priče i simbole koji su povezani s praznicima kako bi razvili poštovanje prema različitim kulturama i vjerovanjima. Osim navedenog, uz pomoć odgajatelja djeca izrađuju ukrase i dekoriraju prostorije u skladu s temom praznika koji se slavi. Djeca i odgajatelji zajedno sudjeluju u izradi ukrasa, bojanju, izradi plakata ili postavljanju posebnih dekoracija koje odražavaju značajke određenog praznika. Prazničnim proslavama u vrtićima se stvaraju prilike za zajedničko slavljenje, učenje i istraživanje različitih kultura i praznika.

Osim svega navedenog, u ustanovama ranog odgoja i obrazovanja proslavljuje se i sezone, odnosno obilježavanje dolaska proljeća, ljeta, jeseni ili zime različitim aktivnostima i igrama prilagođenim seznama. Sezonske proslave u vrtićima su prilike za slavljenje promjena u godišnjim dobima te za učenje i istraživanje prirode i okoliša. Ovim događajima obično se obuhvaćaju raznolike aktivnosti i tradicije koje odražavaju karakteristike svakog godišnjeg doba. Kao jedan od ključnih elemenata proslave određene sezone je dekoracija sobe dnevnog boravka i hodnika, ali i cjelokupnog vrtića. Dekoracijom prostora odražava se atmosfera i elementi prirode karakteristične za određeno godišnje doba. Djeca i odgajatelji zajedno sudjeluju u izradi ukrasa. Na sezonskim proslavama, posebna pozornost posvećuje se aktivnostima kojima se potiče učenje o prirodi i okolišu. Djeca imaju priliku sudjelovati u raznim aktivnostima poput sakupljanja lišća ili cvijeća, sadnje biljaka, promatranja ptica ili istraživanja oblika i boja kojima se opisuju određena godišnja doba. Osim aktivnosti na otvorenom, sezonskim proslavama često se obuhvaćaju i razne kreativne aktivnosti i igre. Djeca se potiču na pjevanje pjesmica o određenom godišnjem dobu. Osim aktivnosti u kojima se potiče kreativnost, za vrijeme sezonskih proslava djeca se potiču i na učenje o promjenama u prirodi i okolišu te o važnosti očuvanja okoliša. Djeca se potiču da razmišljaju o ekološkim problemima, recikliranju i brizi za prirodu kako bi razvili odgovornost prema okolišu. Sezonskim proslavama odgajatelji stvaraju prilike za slavljenje i učenje o prirodi i okolišu te za poticanje dječje znatiželje i ljubavi prema prirodi. Ovim događajima jačaju se povezanost s prirodom, potiče kreativnost i razvija navika očuvanja okoliša za naše buduće generacije.

2.3. Doprinos likovnog izražavanja u obogaćivanju proslava

Likovno izražavanje igra ključnu ulogu u obogaćivanju proslava na različite načine. Prvenstveno kreativnošću i estetikom, umjetnost dodaje poseban sjaj svakoj proslavi. Ukrasi i dekoracije neizbježni su elementi svake vrste proslava.

Kada je riječ o proslavama u vrtićima, kao što je rečeno, dekoracije imaju ključnu ulogu u stvaranju ugodne atmosfere za djecu. Neki od načina na koje se može postići željena atmosfera je dekoracija balonima na koji djeca uvijek pozitivno reaguju. Dekoracije balonima su izvrstan način za dodavanje boje, veselja i igre na proslave u vrtićima. One su pristupačne, prilagodljive i mogu dodati veliku vrijednost estetici proslave u vrtiću. Osim za dekoraciju, baloni mogu poslužiti i za mnoge druge aktivnosti kao što su ples s balonima, dodavanje s balonima i sl.

Osim balona, jedan od najčešćih načina dekoracije su i papirnati ukrasi. Papirnati ukrasi mogu biti izrađeni od raznobojnog papira ili recikliranih materijala. Papirnati ukrasi su sjajan način za dodavanje šarma i boje proslavama u vrtićima. Njihova prilagodljivost i jednostavnost izrade čine ih idealnim izborom za dekoraciju. Neki od načina primjene papira kao ukrasa je visećim girlandama koje mogu biti izrađene od šarenog papira, te mogu dodati veselu atmosferu prostoriji, motivi mogu biti različiti oblici poput zvijezda, cvjetova, srca i sl. Osim visećih girlanda papir se može upotrijebiti i za oblikovanje papirnatih cvjetova koji mogu biti izrađeni od različitih vrsta papira i tehnika. Uz leptire mogu se oblikovati i ukrasi raznih životinja, stoga leptiri od papira stvaraju dinamiku u prostoru. Izrađeni od raznobojnog papira, mogu se postaviti na zidove, stropove ili stolove, dodajući element igre i mašte. kao jedan od klasičnih i bezvremenskih papirnatih ukrasa bile bi papirnata zastava. Papirne zastave su klasičan ukras za proslave i može se stvoriti šarenilo u prostoru. Mogu se koristiti za označavanje posebnih područja ili kao dio dekorativnih aranžmana. Uz malo mašte, papirnatim ukrasima može se doprinijeti veselju u svakoj proslavi u vrtiću. Prilagodljivi, financijski dostupni i lako izrađivani, oni su savršeni za stvaranje ugodne atmosfere koja će oduševiti djecu.

Sve navedeno često se povezuje s dekoriranjem i ukrašavanjem, no bitno je istaknuti da je odgovoran taj koji je odgovoran za kreiranje takvog ugodnoga prostora. Važno je istaknuti koliko je ključno uključiti djecu u izradu dekoracija i ukrasa za proslave, jer njihova sudjelovanja u likovnom izražavanju obogaćuje proslave na različite načine. Njihova spontana kreativnost unosi svježinu i originalnost u dekorativne elemente i aktivnosti na proslavama. Osim toga, omogućava im se da se osjećaju važnima i ponosnima na svoje doprinose, što značajno podiže njihovo samopouzdanje. Uključivanje djece u izradu proizvoda za proslave predstavlja ne samo sjajan način za obogaćivanje samih događaja, već i

priliku za poticanje njihove kreativnosti, socijalizacije i samopouzdanja. Postoji mnogo različitih načina kojima se to može učiniti.

Vrijeme provedeno u vrtiću djeci postaje prilika za zajedničko stvaranje ukrasa i dekoracija kojima se obogaćuje prostor i posebno označavaju različite događaje. Različitim aktivnostima koje se odvijaju tijekom dana, uz podršku odgajatelja, djeca imaju priliku izrađivati raznovrsne proizvode poput šarenih vrpca, cvjetnih aranžmana, origami figura ili jednostavnih papirnatih ukrasa, dodajući poseban šarm vrtiću. Osim što će ti ukrasi uljepšati prostor vrtića, sam proces izrade uključuje djecu u kreativne aktivnosti te potiče razvoj njihovih finih motoričkih vještina, maštovitosti i samopouzdanja. Također, zajedničko stvaranje ukrasa u skupini potiče suradnju među djecom te razvija osjećaj pripadnosti i zajedništva. Izrađeni proizvodi će djeci poslužiti kao simbol njihove maštovitosti i kreativnosti, ali i kao dragocjene uspomene koje će obilježiti njihovo iskustvo i vrijeme provedeno u društvu vršnjaka.

Kao još jedan primjer načina na koji se djeca mogu uključiti izradu različitih ukrasa za proslave je organizacija radionica. Organizacija radionica prilagodile bi se dječjem uzrastu i njihovim sposobnostima. Na radionicama djeca bi imala priliku izrađivati različite ukrase, darove ili druge proizvode koji će kasnije krasiti prostor. Takvim radionicama, djeca će moći istražiti svoje kreativne potencijale, a istovremeno će se osjećati važnima i ponosnima na svoje uratke. Osim toga, tema proslave koja se obilježava može biti odličan smjer za usmjeravanje njihove kreativnosti. Na primjer, ako je tema rođendana vezana uz omiljeni crtani lik, djeca mogu izrađivati ukrase ili darove inspirirane tim likom. To ne samo da čini proslavu tematskom, već se potiče i usmjerava dječja mašta.

3. TEHNIKE LIKOVNOG IZRAŽAVANJA U VRTIĆU

Od samog rođenja, djeca počinju iskazivati svoju kreativnost i izražavati se na različite načine. Razvojem govora te motoričkih vještina, poput držanja olovke ili bojice, počinju istraživati likovne tehnike. To ih vodi prema stvaranju likovnih radova kao načinu izražavanja. Djeca se likovno izražavaju na različite načine, stoga je važno osigurati dobro poznavanje različitih likovnih tehnika i njihovih karakteristika. Na taj način djeci se može predstaviti raznolikost likovnih tehnika te ih potaknuti da ih koriste na najbolji način tijekom raznih proslava i događanja. Uporabom različitih likovnih tehnika, dijete pokazuje svoje interese, potencijale i kreativnost na načine koji možda ne bi bili izraženi verbalno. Osim toga pokazuje oduševljenje i ushićenost materijalom s kojim manipulira, ali i sa samim procesom izrade, a posebno kada za to ima motivaciju kao što je poklon za Majčin dan, izrada ukrasa povodom rođendana i sl.

Korištenjem različitih likovnih tehnika i materijala prisutnih u likovnoj umjetnosti, razvija se likovna kultura u obrazovanju koja pridonosi općem odgoju i likovnom izražavanju djece (Jakubin, 1989; Herceg i sur., 2010) Kada se raspravlja o likovnim tehnikama, misli se na različite materijale i načine njihove uporabe i oblikovanja, pri čemu je svaka likovna tehnika važna u pedagoškom smislu. Kod djece predškolske dobi prakticiraju se tehnike i materijali kojima se djeci omogućuje samostalno izražavanje u skladu s njihovim sposobnostima. Materijali odabrani za djecu predškolske dobi ovise o karakteristikama zadane teme i likovnog zadatka, specifičnostima određenih stvaralačkih područja u likovnoj kulturi te značajno o dobi djece (Herceg i sur., 2010).

Prema područjima, likovne tehnike mogu biti podijeljene na tehnike plošnog dvodimenzionalnog oblikovanja, koje uključuju crtačke, slikarske i grafičke tehnike, te na tehnike prostorno-plastičnog oblikovanja, koje obuhvaćaju kiparske i arhitektonske tehnike s fokusom na stvaranje volumena.

3.1. Crtačke tehnike

Crtačke tehnike mogu se podijeliti na suhe i mokre. U suhe tehnike ubrajaju se: olovka, kreda, ugljen i kemijska olovka, dok se u mokre tehnike spadaju flomasteri, kao i sve tehnike koje koriste tuš i ostala tekuća sredstva (Jakubin, 1999).

1. Olovka

Olovke se dijele na tri glavne vrste: tvrde, srednje tvrde i mekane. Tvrdoća ili mekoća olovke označava se slovom H za tvrde olovke i slovom B za mekane. Prilikom korištenja tvrdih olovaka važno je pravilno upravljati pritiskom. Ove olovke se često koriste u tehničkom crtanju ili u kombinaciji s mekšim olovkama. Mekane olovke su idealne za crtanje jer omogućuju bogatiji umjetnički izraz i veću raznolikost tonova. Omogućuju stvaranje kontrasta između svijetlih i tamnih, tankih i debelih linija te bolju kontrolu toniranja i sjenčanja. Debljina i intenzitet linija ovise o pritisku i kutu pod kojim se olovka drži. Mekane olovke omogućuju širok spektar tonova, od svijetlih do tamnih, što doprinosi stvaranju iluzije trodimenzionalnosti (Jakubin, 1999).

Prilikom crtanja, olovku treba držati u sredini ili pri vrhu, za razliku od držanja pri pisanju. Važno je kontrolirati pritisak olovke kako bi crtež bio precizan, izbjegavajući prejak pritisak. Preporučuje se izbjegavanje korištenja gumice jer može umanjiti svježinu i spontanost crteža. Različite vrste papira mogu se koristiti kao podloga za crtanje, uključujući glatke ili hrapave, bijele ili tonirane, tanke ili deblje vrste (Jakubin, 1999).

Mekane olovke su bolje za mlađu djecu jer ostavljaju jasniji trag na papiru, što im olakšava crtanje zbog većeg kontrasta. Starija djeca mogu koristiti olovke različitih tvrdoća i intenziteta. Crtanje olovkom potiče razvoj fine motorike šake i prstiju te koordinacije oko-ruka, što su ključne vještine za razvoj pismenosti u ranom dobu.

2. Kreda

Kredu se može opisati kao kombinaciju olovke i ugljena. Kada je kreda oštra, ostavlja na površini trag koji je sličan tragu mekane olovke. Kada je kreda nezašiljena i postavljena na površinu tako da koristi svoju punu debljinu ili dužinu, ostavlja trag koji je sličan tragu ugljena. Grafičke karakteristike i tonalne varijacije linija i površina ovise o pritisku ruke, položaju kreda na papiru te vrsti papira (Jakubin, 1999).

Slikarske krede obično dolaze u obliku kvadratnih ili kružnih štapića. Razlikuju se po čvrstoći, s mogućnostima srednje i mekane čvrstoće. Ove krede mogu biti crne, bijele, smeđe ili crvene boje. Osim slikarskih kreda, postoje i školske krede u različitim bojama, koje su često korištene za likovne aktivnosti u dječjim vrtićima. Kreda se može koristiti na različitim

podlogama poput školske ploče, zida, asfalta ili papira. Postizanje suptilnih nijansi između svjetla i tame moguće je laganim razmazivanjem krede po papiru. Važno je napomenuti da je struktura krede prašnjava te je stoga potrebno fiksirati crteže tekućim fiksativom. Tijekom crtanja, krede se može slomiti, stvarajući nove oštre bridove koji su korisni za iscrtavanje finih linija. Mekani papiri obično su bolji izbor za crtanje kredom, no mogu se koristiti i hrapaviji papiri (Jakubin, 1999).

Kreda je pogodna za rad s djecom svih dobnih skupina, od najmlađih do starijih. U vrtićima se često koriste školske krede koje djeca koriste na pločama, asfaltu ili zidovima. Upotreba krede također potiče razvoj motoričkih vještina šake i ramena.

3. Ugljen

Ugljen je tehnika koja se ističe svojom velikom mekoćom, što proizlazi iz prašnjave strukture materijala. Upotrebom ugljena mogu se stvoriti crteži različitih debljina i intenziteta te plohe s različitim tonalnim vrijednostima. Ugljenom izrađeni crteži obično nemaju izražene detalje i oštrinu, što proizlazi iz mekoće samog materijala.

Postoje dvije glavne vrste ugljena: prirodni drveni ugljen, te prešani ili sintetički crtaći ugljen. Sintetički crtaći ugljen je tvrdi, bolje prijanja uz papir i ne treba fiksiranje, dok je drveni ugljen mekan i prašnjav, te zahtijeva fiksiranje crteža nakon završetka pomoću tekućeg fiksativa. Najčešće korištene podloge za crtanje ugljenom uključuju teksturirane bijele ili tonirane papire, akvarel-papir, pak-papir, tapete od papira i novinski papir (Jakubin, 1999).

4. Flomaster

Flomasteri spadaju u kategoriju mokrih crtačkih tehnika, dostupni su u širokom spektru boja i nijansi. Boje flomastera su transparentne, što znači da na bijeloj podlozi stvaraju prozračan i vedar učinak. Koristeći flomastere, moguće je postići linearni ili plošni izraz. Crteži flomasterom obično imaju jednaku debljinu i intenzitet linija, stoga ako želite varirati debljinu linija, potrebno je koristiti flomastere različitih debljina. Zahvaljujući svojoj jednostavnosti upotrebe i raznolikosti boja, flomasteri se često koriste u dekorativnom dizajniranju. Postoje dva glavna tipa flomastera: akvarelski flomasteri, koji se mogu razrijediti vodom, te "permanentni" flomasteri, koji ostaju postojani i otporni na vodu. Važno je zatvoriti flomastere nakon upotrebe jer se brzo suše i isparavaju. Najprikladniji papir za

crtanje flomasterima je glatki bezdrveni papir. ali se također mogu koristiti i drugi papiri za crtanje. Treba imati na umu da flomasteri pod utjecajem svjetla mogu brzo izbljedjeti, pa se preporučuje čuvanje crteža između dva ista papira kako bi se smanjilo izlaganje svjetlu (Jakubin, 1999).

Flomasteri su popularna tehnika među djecom zbog bogatog izbora boja, stoga su česti u vrtićima. Upotreba flomastera potiče razvoj fine motorike šake i prstiju te koordinacije oko-ruka kod djece.

5. Tuš-pero

Kada je riječ o crtanju perom, postoje dvije glavne tehnike: crtanje perom od peradi i crtanje metalnim perom. Perje ptičjeg podrijetla koje se koristi za crtanje najkvalitetnije je ako potječe od gusaka, purana, gavrana ili labudova. Kvalitetno pero za crtanje treba imati čvrst, oštar i elastičan vrh koji je osjetljiv na pritisak ruke. Kod crtanja pomoću perja ptičjeg podrijetla, trag koji ostavlja pero nije potpuno kontroliran, što rezultira efektima koji su karakteristični za ovu tehniku. U današnjem dobu, metalno pero je znatno popularnije u crtanju. Postoje različite vrste metalnih pera, poput običnih školskih pera, kotir-pera i redis-pera različitih širina, a svako od njih daje poseban karakter crtežu. Trag koji metalno pero ostavlja je oštar i precizan, ovisno o širini i položaju pera tijekom crtanja. Linija i točka su ključni likovni elementi koji omogućuju izražavanje struktura i tekstura različitih materijala u crtežu. Za crtanje perom koriste se različiti materijali poput crnog tuša, tuševa u boji, tinte, sepia, i orahovo močilo. Za crtanje perom često se koriste fini glatki papiri koji ne upijaju tekućinu (Jakubin, 1999).

Pri radu s djecom, korištenje tuša i metalnog pera više odgovara starijoj djeci predškolske dobi, jer zahtijeva veću kontrolu finih motoričkih sposobnosti, pravilan pritisak pera na površinu i usvajanje ispravnog držanja pera.

6. Tuš-drvce i tuš-trska

Upotreba trske ili drveta omogućuje stvaranje čistih, snažnih, čvrstih i grubljih poteza u crtežu. Potezi koji se ostvaruju trskom ili drvetom često su kratki jer ovi materijali ne zadržavaju tekućinu kojom se crta na sebi dulje vrijeme. Glatka ili manje hrapava podloga, koje ne upijaju tekućinu, najbolje odgovaraju za crtanje trskom ili perom. Tehnika crtanja

tušem s perom je jednostavna za korištenje, što je čini pogodnom za uvod djece u korištenje tuša (Jakubin, 1999).

7. Tuš-kist

Slikarska tehnika tuša s kistom prepoznatljiva je po svom jedinstvenom i specifičnom likovnom izrazu. Kistom se mogu stvarati tanke ili debele linije, ovisno o karakteristikama samog kista i pritisku ruke na kist te površini na kojoj se crta. Pri crtanju kistom često se kombiniraju različiti linearni i plošni elementi kako bi se postigla željena estetska vrijednost (Jakubin, 1999).

8. Lavirani tuš

Lavirani tuš je tehnika u kojoj se koristi tuš ili razrijeđena boja vodom, nanosi se na podlogu akvarel-kistom, stvarajući dojam trodimenzionalnosti oblika ili tonalnih varijacija u crtežu. Lavirani crtež sličan je akvarelu po prozračnosti i svježini. Može se raditi na suhoj ili mokroj podlozi, pri čemu mokra podloga stvara posebne vizualne efekte s različitim slikarskim i crtačkim vrijednostima (Jakubin, 1999).

Ova tehnika prikladnija je za stariju djecu starije dobi zbog potrebe za većom spretnošću i razvijenijim motoričkim sposobnostima.

3.2. Slikarske tehnike

Slikarske tehnike mogu se razvrstati prema raznim kriterijima, uključujući tehnike u kojima se pigmenti vežu različitim medijima, suhe i mokre tehnike, te tehnike koje uključuju nanošenje boje na razne vrste podloga. Boja predstavlja osnovni likovni element u slikarstvu i može se primjenjivati na podlogu u obliku većih obojenih područja, poteza ili mrlja (Jakubin, 1999).

1. Pastel

Pastel je tehnika koja se koristi za crtanje i slikanje, te je po svojim karakteristikama slična ugljenu i kredama. Dolazi u obliku štapića i može biti različitih stupnjeva tvrdoće. Mekši pasteli se koriste za popunjavanje površina i slikanje, dok su tvrđi pasteli namijenjeni za crtanje kontura i precizne linije. Zbog svoje mekane i prašnjave teksture, pasteli se lako razmazuju po podlozi. Poznati su po svojim blagim tonovima, lakoći nanošenja i blagom

efektu, te omogućuju suptilne prijelaze između različitih tonova i boja. Pastel se može nanositi sloj po sloj kako bi se postigla dubina tonova i miješanje boja. Ova tehnika omogućava kombiniranje raznih likovnih intenziteta i elemenata, što daje bogat i raznovrstan likovni izraz. Najčešće podloge za rad pastelom su hrapavi papiri bijele, sive ili crne boje, tonirani kartoni ili preparirano platno. Slika nastala pastelom treba biti fiksirana fiksativom za pastel kako bi se osigurala postojanost. U dječjim vrtićima često se preferiraju masni ili uljni pasteli, koji su manje osjetljivi i jednostavniji za upotrebu u usporedbi s suhim pastelima (Jakubin, 1999).

Pastel je tehnika koja se često koristi u radu s djecom zbog svoje jednostavnosti. Djeca svih dobnih skupina mogu koristiti pastel te ga razmazivati prstima, što dodatno potiče razvoj fine motorike.

2. Akvarel

Akvarel ili vodene boje sastoji se od finih mljevenih pigmenata pomiješanih s vezivnim sredstvom, često raspoređenih u male posudice u čvrstom obliku. Slikanje akvarelom uključuje otapanje boje vodom i njeno razrjeđivanje, a zatim nanošenje na hrapavi papir mekanim kistovima. Povećavanjem ili smanjivanjem količine vode u boji mogu se dobiti svjetliji ili tamniji tonovi. Glavne osobine vodenih boja su prozirnost, svježina, elegancija, lakoća i nježnost. Postoje dva osnovna načina rada s akvarelom: slikanje na mokroj ili suhoj na podlozi (Jakubin, 1999).

Tehnika akvarela zahtijeva veću spretnost i naprednije motoričke vještine, pa se obično koristi u radu s djecom starijeg predškolskog uzrasta.

3. Gvaš

Gvaš je tehnika koja nastaje kombiniranjem vodenih boja s pokrivnom bijelom temperom. Temeljita i neprozirna, ova gusta bijela baza pokriva cijelu slikarsku površinu, dok boja koja se koristi je bogatija i intenzivnija u usporedbi s akvarelom. Za rad s gvašom se preporučuju čvrsti kistovi (Jakubin, 1999).

Gvaš je tehnika koja omogućuje djeci lako izražavanje zbog svoje gustoće i mazivosti. Mlađa djeca često preferiraju upotrebu obilne količine tempera i gusto nanesenih premaza, stoga je ova tehnika posebno prikladna za rad s njima.

4. Tempera

Tehnika tempere obuhvaća korištenje gustoće boje dobivene miješanjem pigmenta u prahu s ljepilom i vezivnim sredstvom. Za njen rad potrebno je razrjeđivanje boje vodom te nanošenje na podlogu kistom. Raznolike podloge, kao što su drvo, papir, staklo i platno, mogu se koristiti za ovu tehniku. Preporučuje se izbjegavanje nanošenja debelih slojeva kako bi se spriječilo pucanje i ljuštenje boje. S tehnikom tempere moguće je slikanje slojevito, pri čemu je manje osjetljiva od tehnike akvarela. Podloge za slikanje tempere mogu varirati od tvrdih do glatkih ili hrapavih (Jakubin, 1999).

Tehnika tempere najčešće se koristi i preporučuje za rad s djecom u vrtiću. Mlađa djeca mogu se prvo upoznati s ovom tehnikom kroz igru s teksturama i bojama. Starijoj djeci preporučuje se korištenje kistova, s naglaskom na korištenje jednog kista s jednom bojom kako bi se izbjeglo miješanje boja.

5. Kolaž

Kolaž je umjetnička tehnika koja uključuje nanošenje raznih materijala rezanjem, kidanjem i lijepljenjem na površinu. Širok spektar materijala poput raznobojnih papira, izrezaka iz novina, časopisa, tkanina, fotografija, kože, starih umjetničkih djela i drugih omogućuje bogatstvo boja, tekstura, oblika i motiva. Kroz kolaž, pružaju se brojne mogućnosti za kombiniranje, variranje, izgradnju, preuređivanje i kreativnu igru, što ga čini popularnim u dječjim vrtićima (Jakubin, 1999).

Kolaž tehnika je izuzetno korisna za poticanje razvoja fine motorike ruku i prstiju kod djece. Starija djeca mogu koristiti škare za precizno rezanje oblika, dok mlađa djeca mogu jednostavno kidati oblike rukama.

6. Mozaik

Mozaik nastaje lijepljenjem ili utiskivanjem raznobojnih malih komadića, poput kockica kamena, obojenog stakla ili glazirane keramike, u meku podlogu svježeg žbuke ili cementa. Često se mozaik koristi za ukrašavanje zidova, podova ili svodova hramova, crkava, palača ili drugih javnih građevina. Kockice se mogu postavljati na različite načine i u različite smjerove kako bi se oblikovali specifični uzorci. Svaka kockica ima svoj jedinstveni oblik, veličinu i boju. Kad se mozaik gleda iz daljine, obojene kockice stapaju se zajedno stvarajući cjelovitu i

živopisnu površinu. U dječjim vrtićima često se simulira mozaik kako bi se potaknula kreativnost i igra s bojama i oblicima (Jakubin, 1999).

U vrtiću djeca mogu stvarati mozaik koristeći kolaž papir ili druge materijale poput kartona izrezanih u kvadratiće. Izrezani oblici se zatim lijepe na određenu podlogu, bilo da to rade samostalno ili uz pomoć odgajatelja. Ova aktivnost potiče razvoj fine motorike šake i potiče razvoj preciznosti kod djece.

7. Vitraj

Vitraj je tehnika koja se koristi za oslikavanje prozora, a nastaje spajanjem komada obojenog stakla olovnim okvirima. Kada svjetlost prolazi kroz obojeno staklo, rezultat je slika koja odiše raskošnim, blistavim i intenzivnim bojama. U dječjim vrtićima, obično se prave skice za vitraje koristeći prozirne obojene folije, paus-papir ili karton (Jakubin, 1999).

3.3. Grafičke tehnike

Grafičke tehnike obuhvaćaju tehnike otiskivanja i reprodukcije crteža korištenjem matrica ili klišea. Matrica može biti izrađena od različitih materijala poput drveta, linoleuma, metala, kamena i slično. U osnovi, matrica predstavlja obrađenu ploču s koje se izrađuju otisci grafičkih listova. Postoje različiti načini obrade matrice, pa se grafičke tehnike mogu podijeliti na visoki tisak, duboki tisak, plosni tisak i propusni tisak (Jakubin, 1999).

1. Linorez

Linorez je tehnika visokog tiska s principom izrade matrice i otiskivanja sličnim drvorezu. Linoleum je materijal koji se koristi kao podloga za izradu linoreza. Ova tehnika također može biti izvedena u boji (Jakubin, 1999).

Linorez je tehnika koja se preporučuje za stariju predškolsku dob djece, jer uključuje korištenje alata poput nožića i zahtijeva određenu motoričku spretnost. Za siguran rad s alatima potreban je nadzor odgajatelja kako bi se izbjegle eventualne ozljede.

2. Kartonski tisak

Za kartonski tisak, matrica se izrađuje iz kartona tako da se oblici koji predstavljaju crtež izrezuju i lijepe se na čvršću kartonsku podlogu. Postupak otiskivanja crteža s kartonske matrice sličan je principu drugih grafičkih tehnika (Jakubin, 1999).

Kartonski tisak često se primjenjuje u radu s djecom starije dobi, jer su oni već vještiji u rukovanju škarama i izrezivanju oblika od kartona.

3. Monotipija

Monotipija je grafička tehnika plošnog tiska koja uključuje izradu crteža na površini od cinka, aluminijske ili ploče od plastičnih masa. Crtež se stvara korištenjem uljanih boja ili tempera pomiješanih s glicerinom. Nakon toga, pod pritiskom se otisne na papir, rezultirajući jednim otiskom (Jakubin, 1999).

3.4. Tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja

Različite tehnike i materijali u prostorno-plastičnom oblikovanju mogu se podijeliti na arhitektonske i kiparske. U kontekstu odgoja i obrazovanja, naglasak je na tehnikama modeliranja i građenja. Tradicionalni arhitektonski materijali uključuju opeku, staklo, drvo, kamen i beton, dok su suvremeni materijali poput aluminijske, čelika, željeza i armiranog betona također značajni. Za kiparstvo se često koriste gips, kamen, drvo, glina, žica, plastične mase i metal. U vrtićima i školama, česti materijali za modeliranje uključuju plastelin, glinamol, glinu, papir i žicu, dok se u građevinskim aktivnostima najčešće koriste karton, papir, žica, drvo i različiti didaktički materijali koji nisu oblikovani (Jakubin, 1999).

1. Glina

Glina je materijal koji potječe iz zemlje i karakterizira se svojom finom strukturom, nastala procesom prirodnog razgradnje stijena. Postoje različite vrste gline, no u okviru vrtića često se koristi lončarska glina, tako zvana ilovača. Kvalitetna glina obično ima sive, žute ili plave nijanse. Prije korištenja, glinu je potrebno pripremiti za oblikovanje, a već pripremljenu glinu moguće je nabaviti u specijaliziranim glinskim trgovinama ili od lončara. Važno je pažljivo izmijesiti glinu prije oblikovanja kako bi postala pogodna za modeliranje.

Postoji nekoliko tehnika modeliranja s glinom: modeliranje od jednog komada glinene mase, oduzimanje materijala iz mase te gradnja oblika. U procesu modeliranja koristi se raznovrsna likovno-tehnička pomagala poput drvenih dasaka, čačkalica ili metalnih šiljaka. Važno je držati glinu omotanu u vlažnu krpu i najlonsku vrećicu kako bi se spriječilo njezino sušenje i stvrdnjavanje. Nakon oblikovanja, predmeti od gline suše se na zraku ili u sušionici. Budući da su takvi oblici osjetljivi na lomljenje, preporučuje se njihovo pečenje u pećnici. Pečena glina poznata je kao terakota. U odgojno-obrazovnom procesu, glina se može oblikovati u

različite predmete široke primjene, poput pepeljara, vaza, zdjelica, lončića i drugih (Jakubin, 1999).

2. Glinamol

Glinamol, umjetno proizvedena masa koja je vrlo slična glini, dostupna je u knjižarama te u specijaliziranim trgovinama. Budući da se brže suši od gline, važno je držati ga zamotanog u vlažnu krpu i/ili najlonsku vrećicu kako bi se spriječilo njegovo sušenje. Često se koristi za izradu delikatnijih predmeta primijenjene umjetnosti, kao što su ogrlice i slično. Može se obojati lakovima ili temperama kako bi se postigao željeni izgled (Jakubin, 1999).

3. Plastelin

Plastelin, koji je umjetno proizvedena masa dostupna u raznim bojama, uključujući crnu i bijelu, stvrdne na hladnoći, pa je prije upotrebe potrebno zagrijati rukama ili ostaviti na toplijem mjestu kako bi postao elastičniji. Ova masa omogućuje izražavanje odnosa boja u prostoru, što je korisno u raznim likovnim projektima (Jakubin, 1999).

Modeliranje plastelinom pruža brojne prednosti za djecu. Ova aktivnost pozitivno utječe na djetetov živčani sustav, potiče razvoj fine motorike ruku te potiče formiranje prostornog razmišljanja. Kroz modeliranje, dijete upoznaje različite oblike, teksture i boje, što potiče njegovu kreativnost i perceptivne vještine. Osim toga, ova aktivnost ima učinak na emocionalno i mentalno stanje djeteta, pomažući u rješavanju napetosti i potičući opuštanje.

4. Gips

Gips se često koristi za izradu kalupa za lijevanje skulptura. Ako se planira izraditi gipsana skulptura, prvo se mora oblikovati model od gline kako bi se napravili odljevci. U odgojno-obrazovnom procesu, gips se može koristiti za izradu reljefa i trodimenzionalnih skulptura (Jakubin, 1999).

U dječjim vrtićima, gips se često koristi za izradu različitih figurica ili ukrasa, na primjer, za ukrašavanje božićnog drvca. Oblici koje djeca mogu stvarati uključuju srca, zvijezde, različite geometrijske oblike i slično. Ova tehnika je pogodnija za rad s djecom starije predškolske dobi.

5. Žica

Žicom se stvaraju prostorni crteži tako što se presavija i oblikuje u različitim smjerovima u prostoru. Na taj način se postiže trodimenzionalni prikaz oblika i volumena tijela, a ne samo njegovog obrisa. Korištenjem žice, moguće se kombinirati oblike s apstraktnim i figurativnim karakteristikama. Žica dolazi u različitim debljinama, materijalima i bojama te se može koristiti za izradu različitih predmeta poput narukvica, ogrlica, kopči i prstenova (Jakubin, 1999).

S obzirom na to da rad s žicom zahtijeva veću razinu spretnosti i razvijenije motoričke sposobnosti, ova tehnika se najčešće primjenjuje u radu s djecom starije predškolske dobi. Rad s žicom potiče razvoj fine motorike šake i prstiju te razvoj prostornog razmišljanja.

6. Lim, aluminijska i bakrena folija

U odgojno-obrazovnom kontekstu često se koriste aluminijske folije, kao što su poklopci od jogurta i vrhnja, limene kutije ili ambalaža od mekog lima, poput konzervi ili ambalaža od zubnih pasta. Takve folije često se upotrebljavaju za izradu uleknutih i plitkih reljefa. Prilikom izrade reljefa na foliji, koristi se podloga od nekoliko slojeva novinskog papira. Kao alat za utiskivanje u foliju mogu poslužiti kemijska olovka, olovka s tupim vrhom ili oštrica od drva. Nakon završetka izrade, reljef se premazuje tušem kako bi se tonirala folija. Višak tuša se može ukloniti vlažnom krpom. Reljefi napravljeni na poklopcima ili folijama od ambalaže mogu se koristiti kao prigodne čestitke (Jakubin, 1999).

7. Papir-plastika

Papir je izvrstan materijal za oblikovanje trodimenzionalnih oblika, što se postiže urezivanjem, lijepljenjem i presavijanjem. Može se stvarati niske i visoke reljefe, te čak i punu plastiku. Uobičajena vrsta papira koja se koristi za ovakvo oblikovanje je bijeli, crtački papir bez drveta. Za rad s papirom koriste se različiti pribori poput škara, raznih vrsta papira i kartona, spojnice, tapetarskih noževa, pribadača te raznih univerzalnih ljepila i ljepljivih traka. U odgojno-obrazovnom procesu djeca usvajaju osnovne tehnike oblikovanja papirom, uključujući rezanje, urezivanje, izrezivanje, savijanje i lomljenje, te presavijanje (Jakubin, 1999).

8. Kaširana papir-plastika

Kaširana papir-plastika je rezultat sljepljivanja slojeva novinskog papira. Prvo se oblikuje željena forma u glini da bi se izradio gipsani kalup. Unutar kalupa postavljaju se trake papira koje su prethodno natopljene vodom, a zatim ih se premazuje ljepilom. Ovaj postupak se

ponavlja nekoliko puta, a kada se slojevi papira osuše i odvoje od kalupa, pristupa se likovnoj doradi. Kaširanjem se može oblikovati različite slobodne skulpturalne forme, koje nastaju gužvanjem, savijanjem i spajanjem papira (Jakubin, 1999).

Kaširanje je tehnika koja se često koristi u radu s djecom starije predškolske dobi. U vrtiću, djeca obično kaširaju ambalažu od mliječnih proizvoda, koju zatim ukrašavaju temperama. Također, djeca mogu koristiti kaširanje kako bi izradila različite skulpturalne oblike, poput zdjelica, maski za karneval ili ukrasnih jaja.

9. Rad ostalim materijalima

Korištenje različitih odbačenih materijala poput kutija, metala ili drva ima značajnu ulogu u prostorno-plastičnom oblikovanju. Djeca se mogu kreativno izražavati koristeći ove materijale, što doprinosi razvoju njihove likovne kreativnosti i mašte. Posebno u radu s djecom predškolske dobi, korištenje takvih materijala omogućuje im da se oslobode prostornih ograničenja i da slobodno istražuju svoju kreativnost. Osim toga, odgajateljima su ovi materijali lako dostupni, što olakšava proces učenja i stvaranja u vrtiću (Jakubin, 1999).

4. RAZVOJ LIKOVNIH SPOSOBNOSTI U RANOM DJETINJSTVU

Dječja likovna aktivnost predstavlja kreativni proces koji odražava emocije, maštu, memoriju i ekspresiju djeteta. Razvija se spontanom interakcijom djetetove vanjske okoline i unutarnjeg svijeta, dok se sposobnosti izražavanja likovnim tehnikama razvija iz djetetovih prirodnih talenata. Likovnim predstavljanjem svojih iskustava, djeca uče i izražavaju svoje spoznaje na jedinstveni način.

„Djeca su čarobnjaci mirisa, boja i zvuka i nitko nije veći majstor u otkrivanju tih tajni od djece. Djeca su genijalna u oduhovljavanju pojava. Radosti jedne poslijepodneve rasvjete, muzikalnu ljepotu mjesečine pod krošnjama kestenova, noćnu vožnju u vlaku ne može doživjeti svečanije od djeteta - nitko. U neoskvrnutom još osjećaju prostora, u šarenilu boja i mirisa, djeca stoje pred događajima naivno i to prvotno gledanje jeste najvrednije, jer je neposredno razotkrivanje zastora nad scenom, koja se trajno objavljuje čovjeku kao tajna vlastitog života“ (Miroslav Krleža) (Grgurić i Jakubin, 1996:77).

Dječje likovno stvaralaštvo obiluje svježinom, autentičnošću, maštovitošću te neočekivanom i nepredvidivom kreativnošću. Ono predstavlja neočekivanu spontanost, ekspresije, skladnosti i ritmičnosti. Činjenica je da se djeca oduvijek vole izražavati likovno, bilo zbog prirodne sklonosti prema igri ili unutarnje potrebe za istraživanjem i aktivnim sudjelovanjem, kroz koje izražavaju svoje interese i uzbuđenja. *„Svi dječji likovni produkti ne sadrže likovno estetičku i originalnu vrijednost, ali ipak veći dio njih ima izvoran, neometen dječji likovni izraz i likovno- kreacijsko obilježje“ (Grgurić i Jakubin, 1996:28).* Djeca su otvorena u komunikaciji o svojim likovnim aktivnostima, ne skrivajući svoje osjećaje i želju da stvore nešto što će oduševiti odrasle. Svako dijete ima svoj jedinstveni pristup likovnom stvaralaštvu.

Dijete putem likovne aktivnosti uspostavlja komunikaciju, izražava svoje iskustvo, svjesnost i osobni pogled na svijet, te prikazuje svoje interese i uzbuđenja na autentičan način, neopterećen percepcijom odraslih. Njihovo originalno promatranje svijeta, uz slobodu izražavanja, omogućuje autentičnu interpretaciju potaknutu maštom, kreativnošću i raznolikošću ideja i vizija. Dječje likovno stvaralaštvo pokreće unutarnji motiv koji proizlazi iz znatiželje i osobnih interesa, potičući ih da se aktivno i bez straha uključe u različite likovne aktivnosti, što doprinosi izgradnji njihove cjelovite osobnosti.

Likovne sposobnosti mogu se razvijati različitim aktivnostima, prije svega likovnim aktivnostima. Takvim aktivnostima, djeca razvijaju različite sposobnosti kao što su:

- Preciznost pokreta i koordinaciju oko-ruka
- Taktilnu osjetljivost i integraciju senzornih informacija
- Osobne kompetencije poput neovisnosti, samostalnosti i osjećaja postignuća
- Odgojne vrijednosti poput održavanja osobne higijene, brige o stvarima i osiguranja sigurnosti
- Sposobnost samoprocjene
- Socijalne vještine kao što su druženje i komunikacija s drugima
- Samokontrolu i samopoštovanje
- Poticanje kognitivnih sposobnosti
- Razvoj vizualnog pamćenja i radoznalosti
- Aktivan stvaralački odnos prema svijetu
- Samostalno traženje odgovora i rješenja
- Poticanje pozitivne komunikacije
- Razvijanje vizualne osjetljivosti kroz estetski vrijedne sadržaje
- Korištenje nevizualnih stimulansa za istraživanje
- Doživljaj ugone kroz estetski vrijedne sadržaje
- Opće i likovno-kreativno razmišljanje i izražavanje. (Grgurić i Jakubin, 1996)

Razvoj osnovnih vještina likovnog izražavanja kod djece napreduje postupno i prati određeni redoslijed. Nema preciznog vremena kada dijete počinje crtati niti kada će napredovati u likovnoj aktivnosti. Fazama likovnog izražavanja, određene specifičnosti se pojavljuju na crtežima, što nam ukazuje na to kada dijete savlada određene aspekte i pređe u sljedeću fazu. Svako dijete treba proći kroz sve faze, neovisno o tome koliko dugo traje svaka faza.

5. RAZVOJ DJEČJEG LIKOVNOG IZRAZA

Proces razvoja dječjeg likovnog izraza često počinje između druge i treće godine života kada dijete promatra odrasle kako pomiču olovku po papiru. Nakon što dobije priliku držati olovku i papir, dijete će nastojati oponašati te pokrete. Ovo nije samo jednostavna imitacija, već aktivno percipiranje i pokušaj reprodukcije unutarnjih nagona. U početnoj fazi, dijete razvija mišićnu motoriku koja je presudna za kasnije faze crtanja i pisanja. Postupno, dijete počinje kontrolirati svoje pokrete i usmjeravati percepciju linija na papiru. Nakon nekog vremena, shvaća da su njegovi pokreti olovkom uzrok linija na papiru te počinje uživati u stvaranju tragova, istražujući ih detaljnije.

Promatranje djece uključene u likovne aktivnosti omogućuje dublji uvid u prirodu njihovog izraza. Djeca otvoreno dijele svoje likovne aktivnosti i ne skrivaju svoje emocije. Za neku djecu, taktilni aspekt likovnog stvaralaštva može biti važniji od vizualnog, dok druga daju prednost simbolima. Ono što je ključno jest da djeca pridaju veću važnost procesu likovnog izražavanja nego samim rezultatima. Djetinjstvo je jedno od ključnih razdoblja kada je riječ o daljnjem razvoju djeteta, stoga nedostatak i uskraćivanje likovnog izražavanja, u tom razdoblju, može imati dugoročne posljedice na dijete. Likovni izraz djece karakteriziraju iskrenost, spontanost, ekspresivnost, skladnost i ritmičnost.

U dječjem likovnom izražavanju često se primjećuje korištenje jednostavnih simbola. Ova pojava često se tumači kao rezultat ograničenog likovnog izraza ili kao imitacija drugih djece. Međutim, imitacija vršnjaka može biti prolazni sociološko-razvojni fenomen, kojim dijete izražava potrebu za pripadanjem i integracijom u zajednicu. Imitiranje tuđih radova također može biti način učenja, pomažući djetetu da razvije vještine koje kasnije koristi u oblikovanju vlastitog likovnog izraza. Korištenje jednostavnih, ponavljajućih simbola može se tumačiti i kao način sažete komunikacije, gdje upravo ti simboli nose nekakvu poruku.

Tijekom razvoja javljaju se određene karakteristike u dječjim crtežima kao što su transparentnost, dinamičnost, prevaljivanje i cjelovitost. Faze su referentne i ne pojavljuju se kod svakog djeteta u istom vremenskom razdoblju (Herceg i sur., 2010).

5.1. Faze razvoja likovnog izražavanje u djece

U procesu razvoja likovnog izražavanja djece istovremeno se odvija nekoliko ključnih procesa. Prvo je riječ o psihomotoričkom razvoju kojim se obuhvaća motorika ruke i usvajanje tehnika likovnog izražavanja. Drugo, postoji razvoj spoznavanja okoline, dok se treći proces odnosi na razvoj potrebe i sposobnosti prikazivanja okoline. Ova tri procesa su međusobno usko povezana i prožeta (Grgurić i Jakubin, 1996)

Obično se u različitim podjelama faza razvoja likovnog izražavanja djece spominju tri osnovne faze. Prva faza je "faza šaranja", što označava početak likovnog izražavanja. Druga faza je faza dječjeg realizma, u kojoj dijete počinje namjerno prikazivati objekte i događaje. Ova faza se može dodatno podijeliti na kasniju i raniju fazu. Treća faza je faza vizualnog realizma, u kojoj se djetinji realizam napušta. Početak i trajanje svake od ovih faza mogu varirati kod različite djece, ovisno o nasljednim faktorima i okolini u kojoj dijete raste. Ipak, unatoč individualnim razlikama, slijed ovih faza općenito je univerzalan za sve djecu, budući da su faze uvjetovane razvojem dječjeg mišljenja i motorike (Grgurić i Jakubin, 1996)

5.1.1. Faza izražavanja primarnim simbolima

Likovni razvoj počinje fazom izražavanja primarnim simbolima, što se događa oko prve godine života i traje do druge ili treće godine. U ovoj fazi, dijete manifestira svoje likovne sposobnosti jednostavnim crtežima, često nazvane "šaranjem", a očituje se u obliku crta načinjenih jednostavnim potezima. U ovoj fazi, dijete šara po papiru iz osjetilnog i psihomotoričkog zadovoljstva te tek nakon toga prepoznaje sličnost šara s stvarnim predmetima i daje im imena. Stoga se ova faza često naziva i faza slučajnog realizma (Grgurić i Jakubin, 1996)

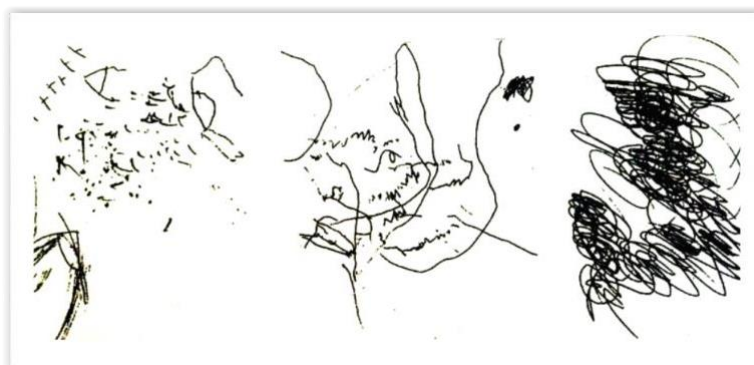
Faza izražavanja primarnim simbolima obuhvaća dva karakteristična razdoblja:

1. Nesređen ili slučajni likovni izraz - počinje oko prve i traje do druge ili treće godine

U početnoj fazi likovnog izraza, dijete se prvi put susreće s olovkom. Ključno je da proces učenja bude zabavan i ostvaren igrom. Igram se potiče stvaranje osnovnih oblika učenja te se uključuju sve perceptivne organe djeteta. Važno je koristiti sva osjetila jer dijete dodir, kopanjem i mirisanjem istražuje svijet oko sebe. U ovoj fazi, olovka još uvijek čvrsto stoji među prstima, a pokreti uglavnom dolaze iz cijele podlaktice. Dijete uživa u praćenju linija koje crta, ali ih još ne kontrolira pa olovku diže s papira tek nakon što završi pokret. Kasnije,

zglob postaje pokretljiviji, omogućujući djetetu da izvodi manji luk, ali još uvijek bez upotrebe pokreta prstiju. U trećoj godini, dijete počinje davati imena svojim crtežima. Često započinje crtež bez jasnog cilja, a tek nakon što započne, prepoznaje sličnost s predmetima iz okoline i dobiva ideje za dovršavanje crteža. Imenovanje crteža označava značajan korak u razvoju djetetova mišljenja jer počinje razumijevati povezanost između crteža i okoline (Grgurić i Jakubin, 1996)

Slika 1: (1) udarnog, (2) titrajnog i (3) kružnog šaranja

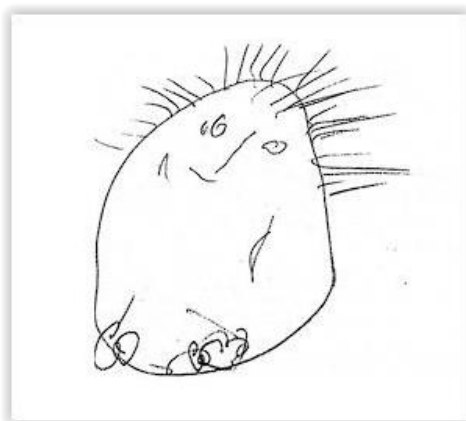
(Grgurić i Jakubin, 1996:35)

2. Kontrolirano risanje – drugo podrazdoblje

U drugom podrazdoblju, dijete počinje držati papir dok crta, a način držanja olovke počinje sličiti onome kod odraslih. (Grgurić i Jakubin, 1996). „*Tako prve kružnice ukazuju na organizaciju razvitka motorike*“ (Grgurić i Jakubin., 1996:39). Dijete počinje imenovati predmete koje crta, što označava početak razumijevanja veza između linija i objekata u okolini, što je u skladu s razvojem djetetova mišljenja. Pokušavajući kontrolirati linije, djeca nastoje nacrtati predmete koje imaju u sjećanju. Imenovanje crteža započinje nakon treće godine života, unatoč tome što odraslima ti crteži mogu izgledati nerazumljivo, djeci linije imaju značenje i predstavljaju zamišljene objekte. Zato je bitno da se prilikom analize crteža pita dijete što taj crtež za njih znači. Krug je važno otkriće za dijete jer predstavlja prvi organizirani oblik te se često koristi kao prvi prikaz ljudskog lika. Odrasli često kritiziraju dječje crteže i pokušavaju ih ispraviti, iako to može predstavljati problem iz razloga što se na taj način djeci može zamjeriti likovno izražavanje, a ono je važno za dječji razvoj jer kroz likovne aktivnosti djeca uče i spoznaju svijet koji ih okružuje. U slučaju da se na dječje radove reagira nezadovoljstvom ili u slučaju da ih se ispravlja, djeca će vrlo vjerojatno početi izbjegavati likovne aktivnosti.

Tijekom faze izražavanja primarnim simbolima, dijete može prepoznati objekte na umjetničkoj slici, ali ih doživljava na vrlo osoban način, primjerice, portret nepoznate žene može nazvati "mama". Na početku ove faze, dijete nasumično šara, zadovoljavajući svoje senzomotoričke potrebe, a tek na kraju počinje kontrolirati crtanje i pridavati pažnju značenju crteža. Na taj način može se zaključiti da dijete prelazi u iduću fazu izražavanja jer su upravo to prvi koraci u složenoj simbolizaciji (Grgurić i Jakubin, 1996)

Slika 2: „Moja baka“, olovka (3 g.)

(Grgurić i Jakubin, 1996:41)

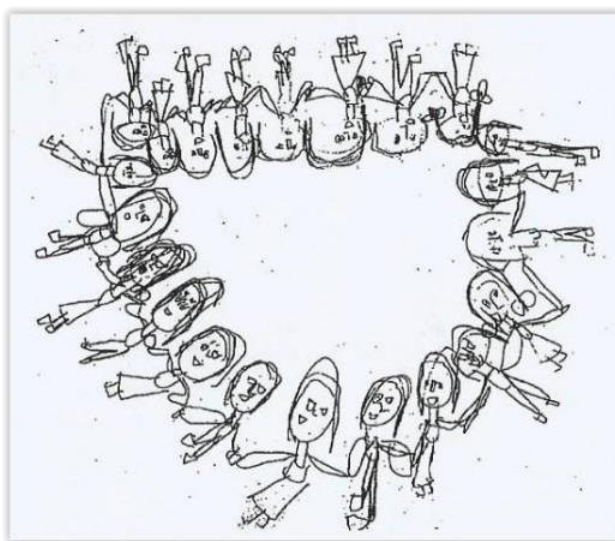
5.1.2. Faza izražavanja složenim simbolima

U drugom razdoblju likovnog razvoja djeteta dolazi do izražaja faza korištenja složenijih simbola, koja obično traje od četvrte do pete godine djetetova života. Važno je napomenuti da prijelazi između ovih faza nisu uvijek jasno odvojeni, te se može dogoditi da se faze preklapaju. U ovoj fazi likovnog izražavanja, misao postaje pokretač djetetove aktivnosti, te dijete počinje crtati prema planiranom planu, bilježeći tijek svojih misli na papiru. U ovoj fazi, dječja likovna djela postaju način komuniciranja djeteta s okolinom, koristeći simbole koje je stvorilo umjesto prikazivanja stvarnog svijeta. Odrasli trebaju biti oprezni pri tumačenju dječjih simbola i ne prerano i samostalno zaključivati što koji oblik predstavlja.

Dijete u ovoj fazi crta objekte koji su mu bliski, poput ljudskih likova, životinja, kuća, drveća i cvijeća. Osim vizualnih informacija, dijete izražava i kinestetičke ili taktilne osjećaje. Svi objekti na crtežu su prikazani pojedinačno, a likovi obično nemaju međusobni odnos, već izgledaju kao da lebde jedan iznad drugog. Figure na slikama često su kvadratne i okrenute prema naprijed.

U ovoj fazi, prikaz ljudskog lika više nisu samo glava i noge, već se na crtežima počinju se pojavljivati trupovi i ostali detalji. Često se papir okreće kako bi se ispunio svaki prazan prostor, a veličina simbola obično odgovara veličini papira. Karakteristično za ovu fazu je prikazivanje nekih dijelova većima nego što su u stvarnosti, što Grgurić i Jakubin (1996.) tumače kao želju za prenošenjem određenih poruka. Djetetu nisu bitne proporcije ili perspektive, već želi prikazati ono što vidi.

Slika 3: "Kolo". Olovka (6 g.).

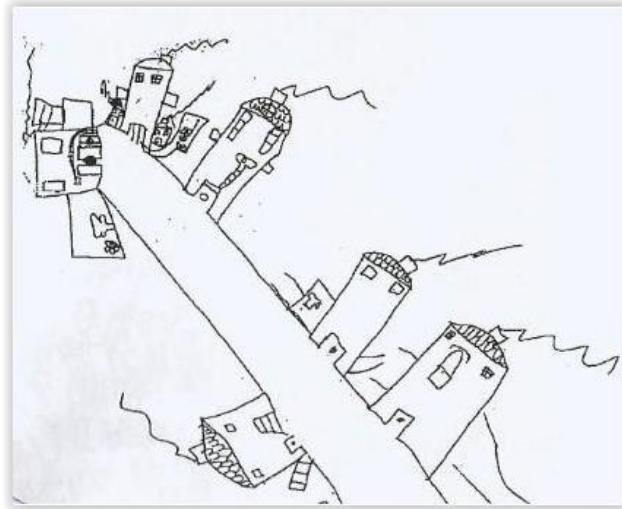

(Grgurić i Jakubin, 1996:51)

5.1.3. Faza intelektualnog realizma

Faza intelektualnog realizma obuhvaća dob od šeste do jedanaeste godine starosti, odnosno doba kasnog djetinjstva. U ovom periodu, djeca su pokretači razredne nastave. Upravo u toj dobi kod djece se javlja jaka želja i potreba za prihvaćanjem, odnosno da ih okolina prihvati kako bi se uklopili. U slučaju da dijete bude neprihvaćeno od svojih vršnjaka ono će biti nesretno i nezadovoljno. Osim uklapanja u društvo, dijete se susreće i sa prelaskom u višu fazu likovnog razvoja. Iako djeca počinju razvijati apstraktno mišljenje i proširivati svoj rječnik, i dalje koriste maštu u svojim likovnim radovima. U ovom razdoblju, granica između intelektualnog i emocionalnog doživljaja svijeta nije poznata djeci. U ovoj fazi djeca se susreću sa pojavom „pravog kuta“. Prikaz „pravog kuta“ nastaje kada dijete želi istaknuti najizraženije razlike između različitih predmeta."

Slika 4: "Ulica". Pojava pravog kuta. Olovka (7 g.).

(Grgurić i Jakubin, 1996:59)

Nakon usvajanja određenih preznanja, djeca sa sigurnošću crtaju i izražavaju se. Odabir boja često ovisi o njihovom raspoloženju, te stoga crteži mogu odražavati emocionalno stanje djeteta. „*Učenike se u ovoj fazi postupno usmjeruje prema uočavanju lokalnih boja i njihovih kromatskih i tonskih vrijednosti, npr.: crveno kao jabuka, crveno kao cikla, kao šipak ili žuto kao limun, kao kruška, kao dinja itd.*“ (Grgurić i Jakubin, 1996: 68).

U fazi intelektualnog realizma razlikuje se nekoliko načina likovnog izražavanja kao što su transparentnost prikaza, prikaz akcije u različitim fazama kretanja, emocionalna proporcija, dekonstrukcija oblika, transformacija oblika, različite perspektive poput vertikalne, obrnute perspektive i poliperspektive.

5.1.4. Faza vizualnog realizma

Fazom vizualnog realizma može se uočiti napredovanje u likovnom izražavanju jer dolazi do realističnijeg prikazivanja objekata. Ova faza obično se javlja u dobi od oko desete do četrnaeste godina. U ovom razdoblju dolazi do realističnijeg izražavanja objekata, likovni radovi preplavljeni su detaljima te su proporcije skladnije. U ovoj dobi postoji opasnost da se interes za likovnu umjetnost smanji. Tijekom ove faze, slika se formira kao cjelina te se više ne sastoji od pojedinačnih sastavljenih dijelova. Perspektiva ima značajnu ulogu kao i važnost prikazivanja volumena na plohi tonskom modelacijom, dok se plošni izraz postupno gubi. Sve ovo može dovesti do gubitka ljepote spontanog dječjeg izraza.

Slika 5: Motiv iz Zagreba. Geometrijska perspektiva, prostorni odnosi, cjelina-detalji, lavirani tuš (11 g.)

(Grgurić i Jakubin, 1996:74)

6. KARAKTERISTIKE DJEČJEG LIKOVNOG IZRAŽAVANJA

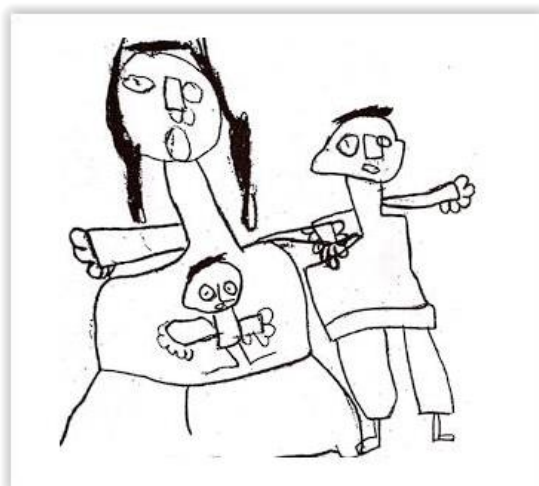
Postoje različita mišljenja o tome zašto se djeca vole likovno izražavati: to je urođena sklonost za igru, unutarnja potreba djeteta za izražavanjem, motorička aktivnost kao osnova likovnog izražavanja. Svi ovi pogledi predstavljaju samo jedan dio istine. Dijete se likovno izražava kako bi prenijelo svoje interese i uzbuđenja, te se isto tako divi materijalima s kojima radi, ali i samom procesu stvaranja. Važni su djetetovi osobni doživljaji i akcije. Osnovna potreba djeteta u razvoju likovnosti je kontinuirano mijenjanje sadržaja rada, što proizlazi iz potrebe za aktivnim istraživanjem i iskazivanjem vlastitih iskustava. U početku likovnog izražavanja, želja za istraživanjem nije uvijek namjerna ili svjesna, no s vremenom se to mijenja, primjerice kada dijete kaže: „Hoću naslikati brata!“ ili „Hoću naslikati žutu boju!“. Dok se djeca promatraju tijekom likovnog procesa, zapaža se nekoliko značajki: ona otvoreno dijele svoje iskustvo u likovnoj aktivnosti, ne skrivajući prave osjećaje. Često se pogrešno tumači dječji likovni izraz. Taj se izraz doživljava kao pokušaj vizualne reprezentacije. Kvalitetna interpretacija djetetovog likovnog rada temelji se na razumijevanju i uvažavanju djetetovih spoznajnih sposobnosti. Dijete će postati nezadovoljno i nesretno ako se spriječava njegovo likovno izražavanje i manipulacija sredstvima koja se nalaze u njegovoj okolini (Grgurić i Jakubin, 1996).

Od četvrte godine nadalje, primijećuju se neke specifičnosti u dječjem izražavanju koje ih razlikuju od odraslih. Tim posebnostima uključuju se: transparentnost prikaza ili "Röntgenski prikaz", prikaz akcije u fazama kretanja, transformacija oblika, emocionalna proporcija, prevaljivanje oblika, vertikalna i obrnuta perspektiva te poliperspektiva.

1. Transparentni prikaz

Djeca u svojim crtežima prikazuju sve što znaju o određenom objektu ili situaciji. Na primjer, dok crtaju kuću, mogu uključiti i detalje poput braće koja se igraju ili se dijete sprema za spavanje, psa u igri i slično. U transparentnom prikazu prikazuje se znanje i predodžba.

Slika 6: "Mama i tata. Mama je debela jer nosi seku." Olovka (4. g.)

(Grgurić i Jakubin, 1996:62)

2. Prikaz akcije u fazama kretanja

Djeca često ne znaju kako prikazati pokret olovkom, pa ga umjesto toga prikazuju izduživanjem ili mijenjanjem konkretnog dijela tijela koje sugerira pokret. Prikaz akcije često prikazuju u obliku određenog vremenskog slijeda. Na primjer, prvo će nacrtati loptu, zatim kako ju netko uzima, kako ju udara, te na kraju kako ju zabija u gol, čime se dobiva slijed od četiri crteža.

Slika 7: "Nogomet". Za oznaku kretanja, učenik multiplicira noge i loptu u putanji. Olovka (8 g.).

(Grgurić i Jakubin, 1996:63)

3. Emotivna proporcija

Svaki predmet koji ima poseban značaj za dijete, posebno osobe koje im jako znače, često crtaju znatno većim u odnosu na ostale predmete na crtežu. Emotivna proporcija se često očituje na crtežima obitelji, gdje djeca najdražeg člana često crtaju većeg u odnosu na ostale, dok ostale riše kao manje bez obzira na stvarnu veličinu. U slučaju da su djetetu dva lika jednako važna, ono će ih nacrtati u jednakoj veličini.

Slika 8: "U prometu". (Policajac je najvažniji lik). Olovka (5 g.).

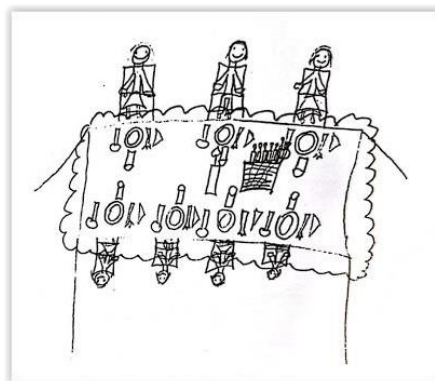

(Grgurić i Jakubin, 1996:64)

4. Prevaljivanje oblika

Djeca često ne usmjeravaju pozornost na horizontalnu liniju tla dok crtaju, već okreću papir kako bi im bilo lakše crtati, što rezultira time da svaki lik na crtežu izgleda kao da ima vlastito tlo.

Slika 9: „Obitelj za stolom“. Olovka (6 g.)

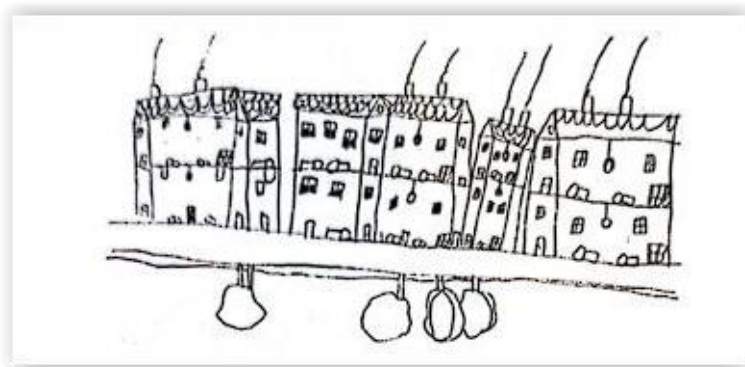

(Grgurić i Jakubin, 1996:65)

5. Rasklapanje oblika

Rasklapanje oblika često je uočljivo na crtežima ulica, gdje dijete prikazuje kuću s njezinom prednjom, bočnom i stražnjom stranom. „*Piaget tumači rasklopljeni crtež egocentrizmom percepcije, tj. nesposobnošću zauzimanja objektivnog stava te sukcesivnim jednačenjem sa svakom stranom objekta*“ (Grgurić i Jakubin, 1996: 66).

Slika 11. "Kuće u nizu", Rasklopljeni oblik. Kuće sagledane s prednje, zadnje i s bočnih strana. Transparentnost kuća i prevaljenosti drveća. Olovka (8 g.)

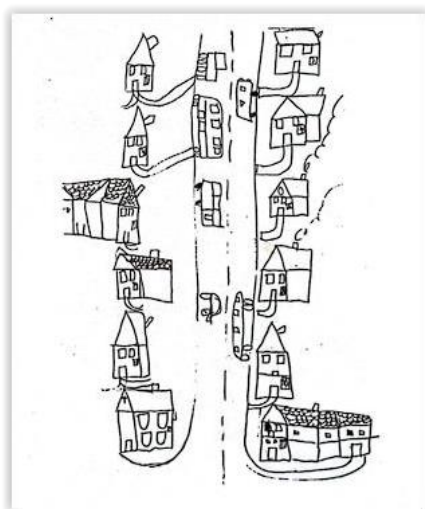

(Grgurić i Jakubin, 1996:66)

6. Vertikalna perspektiva

Na dječjim crtežima, oblici često stoje jedan iznad drugoga u okomitom nizu. Ono što dijete želi istaknuti, crta u donjem dijelu papira, dok sve što je udaljenije u prostoru, smješta iznad toga.

Slika 12. "Ulica". Vertikalna perspektiva. Olovka (7 g.).

(Grgurić i Jakubin, 1996:66)

7. Obrnuta perspektiva

U čestim slučajevima prikazivanja prostora i objekata, primjećuje se iskrivljavanje viđenog, gdje se dobiva obrnuti dojam: dalji objekti često se prikazuju veći, dok se bliži prikazuju manjima.

Slika 13. "Radni stol": Obrnuta perspektiva. Olovka (7 g.)

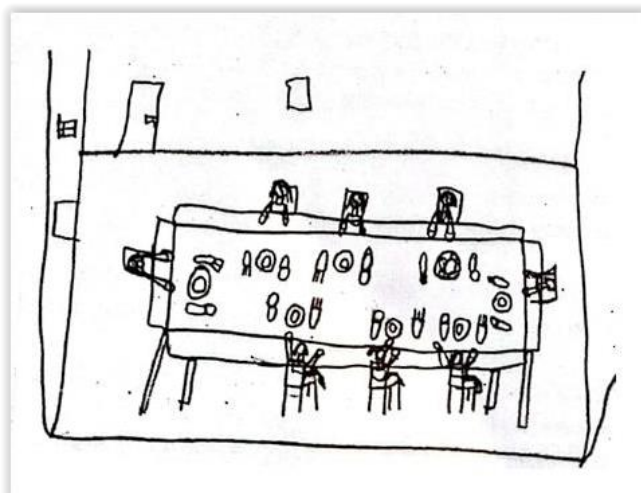

(Grgurić i Jakubin, 1996:67)

8. Poliperspektiva

Dijete promatra predmete iz različitih kutova i stajališta. Stoga na jednom crtežu se može vidjeti objekti prikazani iz bočnog, odozgo ili frontalnog kuta. Na taj način dječji crtež dobiva obilježja djetetove nadrealne fantazije i sna.

Slika 14. "Obitelj za stolom". Poliperspektiva. Olovka (6 g.)

(Grgurić i Jakubin, 1996:67)

Bodulić (1982.) ističe da je tijekom 20. stoljeća interes za fenomen dječjeg crtanja postao predmetom istraživanja mnogih stručnjaka, što je rezultiralo promjenama u pristupu likovnom odgoju i obrazovanju. Ipak, prije nego što su odrasli počeli pokazivati interes za dječji izraz, djeca su crtala izvan školskih ustanova, na pijesku, zemlji ili pločnicima. Crtanjem ili slikanjem, djeca izražavaju svoje osjećaje, pokazuju svoje razumijevanje stvarnosti te razvijaju vještinu rješavanja likovnih izazova. Dječji crtež prvenstveno predstavlja dječji izraz, prije nego što postane likovni. U dječjem crtežu očituje se potpuna sloboda izražavanja koja se temelji na mašti, izražavanju i kreativnom procesu. *„Dječje crtanje je odraz dječje emocije, mašte, memorije, ekspresije i stvaralački je čin.“* (Bodulić, 1982: 33)

„Motiv pokreće pojedinca na neku djelatnost. Motiv je pokretačka snaga određene aktivnosti. Dok je instinkt ili nagon biološki uvjetovan, motiv je primarno psihička pojava i omogućuje stalni psihički razvoj djeteta.“ (Herceg i sur., 2010:72)

Motivacija je najčešće oblikovana emocionalnim procesima, ali uključuje i kognitivne procese. Iz tog razloga razlikuje se motivacija koja dolazi iz vanjskih i unutarnjih izvora. Stvaranje motivacije kod djece ovisi o uvjerenju njihovih odgajatelja. Ti poticaji kreativnosti nastaju komunikacijom između odgajatelja i djece. Poticaji poput poezije, glazbe ili drugih izvora potiču ideje ili osjećaje kod djece (Herceg i dr., 2010). Aktivnosti kojima se ne dopušta djetetu da izrazi svoj puni potencijal su one koje proizlaze iz naredbi, prisile ili su općenito neugodne i neprirodne za dijete. U takvim situacijama, djeca ne mogu razviti svoje sposobnosti u potpunosti. Umjesto toga, aktivnosti bi trebale biti usklađene s unutarnjim potrebama djece kako bi im omogućile da postignu svoj puni potencijal. Dijete je zainteresirano za tijek aktivnosti i postignuća isključivo kroz svoje sudjelovanje i kreativno djelovanje (Herceg i sur., 2010).

Razumijevanje motivacije kao psihološkog procesa korisno je za tumačenje ponašanja predškolske djece te za usmjeravanje njihovog odgoja i obrazovanja. Motivacija ključno utječe na ponašanje predškolske djece. Svaka osoba bira motiv i usmjerava svoje aktivnosti. Od samog početka, dječje likovno izražavanje pokreće se nagonom za aktivnostima koje im pomažu upoznati svijet oko sebe i samoga sebe, a kasnije se razvija i potreba za razvojem motoričkih vještina. Tijekom vremena, važno je s djecom poticati interes za likovnu umjetnost i kreativno stvaralaštvo. U svakom slučaju, odgajatelj treba razvijati procese motivacije kako bi aktivnosti bile što korisnije (Herceg i sur., 2010).

7. ZAKLJUČAK

Likovnim izražavanjem djeca iskazuju svoju spontanost, poboljšavaju svoju koncentraciju i razvijaju kreativnost. Sposobnost izražavanja urođeno je u svakom ljudskom biću, stoga se ono ne uči već se razvija kako se i samo dijete razvija. Svako dijete se izražava na svoj način i u svoje vrijeme, iako se način izražavanja razlikuje u svakoj dobi, stoga svaka dob nosi svoje specifične karakteristike. Za vrijeme proslava u vrtiću djeca razvijaju različite vještine i sposobnosti.

Ciljevima proslava u predškolskim ustanovama obuhvaća se poticanje socijalnog, emocionalnog i kreativnog razvoja djece te promicanje kulturnih i društvenih vrijednosti. Proslave imaju ključnu ulogu u socijalnom razvoju djece jer se njima promiče interakcija s vršnjacima i razvoj socijalnih vještina poput komunikacije i suradnje. Također, proslavama djeca svjedoče različitim emocijama, što potiče razvoj empatije i socijalne osjetljivosti. Emocionalni razvoj potiče se izražavanjem emocija igrom i aktivnostima tijekom proslava te podrškom i utjehom među djecom. Kreativnost djeteta potiče se likovnim aktivnostima, scenskim igrama i kostimiranjem, dok se kulturne i društvene vrijednosti promiču tematskim proslavama kojima se uključuju elementi različitih kultura i tradicija. Proslavama se u predškolskim ustanovama stvara poticajno i ugodno okruženje te jača osjećaj zajedništva među djecom.

Djeca koriste različite materijale i likovne tehnike čime se omogućuje aktivan proces učenja, istraživanja i igre koji prati cijelu likovnu aktivnost. Likovnim tehnikama također se doprinosi raznovrsnosti iskustava i potiče djetetova mašta. Važno je prilagoditi materijale i tehnike djetetovoj dobi, sposobnostima i interesima te osigurati sigurno okruženje za rad. Ovim procesom, dijete ne samo što stvara likovna djela, već i razvija važne vještine poput samopouzdanja, koncentracije, rješavanja problema i kritičkog razmišljanja.

8. LITERATURA

1. Ahmed, N. A. (2020), The effect of using art activities in improving artistic talent of kindergarten children., *International Design Journal*, 10(2), 1-6. Pribavljeno 8.4.2024., sa https://digitalcommons.aaru.edu.jo/faa_design/vol10/iss2/11
2. Balić-Šimrak, A. (2010.) Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 2-8. Pribavljeno 16.03.2024., sa <https://hrcak.srce.hr/124737>
3. Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga
4. Bilić, V., Balić Šimrak, A., & Kiseljak, V. (2012). Nevizualni poticaji za dječje likovno izražavanje i razvoj emocionalne pismenosti. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18(68), 2-5. Pribavljeno 11.4.2024., sa <https://hrcak.srce.hr/123991>
5. Bodulić, V. (1982). *Umjetnički i dječji crtež*. Zagreb: Školska knjiga
6. Grgurić, N., & Jakubin, M. (1996.). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa
7. Herceg, L.V., Rončević, A., & Karlavaris, B. (2010.). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa d.d., Sveučilište u Rijeci
8. Jakubin, M. (1989.). *Osnove likovnoga jezika i likovne tehnike*. Zagreb: Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu
9. Jakubin, M. (1999.) *Likovni jezik i likovne tehnike: temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa
10. Kljajić, A. (2016). *Utjecaj roditelja i odgojitelja na sposobnosti i spretnosti djeteta na području likovne umjetnosti. Croatian Journal of Education*. Pribavljeno 12.4.2024., sa <https://hrcak.srce.hr/clanak/255593>
11. Leung, S. K. Y., Wu, J., Lam, Y., & Ho, T.-H. (2023), An explanatory study of kindergarten teachers' teaching behaviours in their visual arts classrooms., *Teaching and Teacher Education*, 136, 104018. Pribavljeno 5.4.2024., sa <https://doi.org/10.1016/j.tate.2023.104018>
12. Močinić, N. S., Crnčić-Brajković, M., & Peroša, V. (2010.). *Blagdani i slavlja u dječjem vrtiću*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Pribavljeno 10.03.2024., sa https://www.researchgate.net/publication/313876539_Blagdani_i_slavlja_u_djecjem_vrticu
13. Pantaleo, S. (2023). The meaning-making in kindergarten children's visual narrative compositions. *Journal of Early Childhood Literacy*, 0(0), 1–31. Pribavljeno

16.4.2024., sa <https://doi.org/10.1177/14687984231161114>

14. Peić, M. (1990.). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga

9. PRILOZI

Prilog 1: Ukrasi hodnika povodom karnevala – tempera i ukrasni papir

Prilog 2: Ukrasi hodnika povodom proljeća – cvijeće od krep papira i pčelice obojane temperom

Prilog 3: Ukrasi hodnika povodom ljeta – papirnati tanjuri i tempera

Prilog 4: Ukrasi povodom Usksa –jaja ukrašena obojenom paštom

Prilog 5: Poklon povodom Majčinog dana – ukrasna teglica s zemljom, kamenčićima i čuvarkuća

Prilog 6: Kaširano Uskršnje jaje obojano temperom

Prilog 7: Izradene pozivnice za rođendan

